

بررسی مقایسه‌ای ویژگیهای شخصیتی نوجوانان پسر بزهکار^۱ و عادی در اصفهان

کریم ابراهیمی نسب*، ابوالقاسم نوری و حسین مولوی
گروه روانشناسی دانشگاه اصفهان

چکیده

هدف این پژوهش، بررسی رابطه ویژگیهای شخصیتی (برونگرایی^۲، روان رنجوری^۳، روان پریشی^۴) و برخی دیگر از متغیرها با بزهکاری پسران نوجوان است. بازنگری نتایج

1. Delinquent

* کارشناس ارشد روانشناسی عمومی از دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه اصفهان

نامبرده، چند ماه پس از اتمام دوره کارشناسی ارشد رشته روانشناسی و دفاع از پایان‌نامه خود با امتیاز «عالی»، متأسفانه در سن ۳۵ سالگی با عارضه ایست قلبی و به صورت ناگهانی دار فانی را وداع گفت. متن اولیه این مقاله را نامبرده شخصاً در آخرین ماههای زندگی خود تنظیم و آماده نموده بود. پس از درگذشت آن مرحوم، بازنگری و ویرایش متن مقاله توسط اساتید راهنما و مشاور (دو مؤلف دیگر) انجام و برای چاپ آماده شد. امید است این آخرین اثر علمی، به عنوان یادبودی برای خانواده و دوستان آن مرحوم و به صورت نشانه‌ای نمادین از یک انسان وارسته، متین و حقیقت‌جو که در مسیر خود شکوفایی و تکامل طی طریق می‌کرد، تلفی گردد (یادداشت استاد راهنما و مشاور).

2. Extroversion
3. Neuroticism
4. Psychoticism

پژوهش‌های انجام شده نشان می‌دهد که هم آمادگی‌های ارثی و هم عوامل محیطی در بروز و گسترش بزهکاری نقش مؤثری دارند.

روش پژوهش، علی - مقایسه‌ای بوده است. جامعه آماری را کلیه دانش‌آموزان پسر که در پیمانال دوم تحصیلی ۷۸-۱۳۷۷ در مقطع دبیرستان در شهر اصفهان مشغول به تحصیل بودند. پسران نوجوان بزهکار بین سنین ۱۴ تا ۱۸ سال که در نیمه اول ۱۳۷۸ در زندان مرکزی اصفهان بسر می‌بردند، تشکیل داده‌اند. روش نمونه‌گیری در گروه عادی، روش نمونه‌گیری حوشه‌ای به صورت انتخاب تصادفی بوده است. حجم نمونه برای گروه عادی، ۵۰ نفر و برای گروه بزهکار نیز ۵۰ نفر (یعنی همه پسران نوجوان بزهکار موجود در زندان مرکزی اصفهان در آن زمان) بوده است. ابزارهای پژوهش را پرسشنامه خود ارزیابی، پرسشنامه اطلاعات شخصی پرسشنامه شخصیتی آیزنک (فرم کوتاه)، شامل مقیاس‌های برونگرایی، روان رنجوری، روان ریشی و دروغ سنج تشکیل داده‌اند.

روش آماری مورد استفاده در پژوهش حاضر، تحلیل تمایزات در نرم‌افزار SPSS بوده است. در این پژوهش ۹ فرضیه شامل ۳ فرضیه اصلی و ۶ فرضیه فرعی مورد آزمون قرار گرفت و هر ۹ فرضیه تأیید شد. نتایج فرضیه‌های اصلی به شرح زیر است:

- ۱- پسران نوجوان عادی، به طور معنی‌داری، برونگراتر از پسران نوجوان بزهکار بوده‌اند ($P < ۰/۰۰۱$).
- ۲- پسران نوجوان بزهکار، به طور معنی‌داری، روان رنجورتر از پسران نوجوان عادی بوده‌اند ($P < ۰/۰۰۱$).
- ۳- پسران نوجوان بزهکار، به طور معنی‌داری روان پریش‌تر از پسران نوجوان عادی بوده‌اند ($P < ۰/۰۰۱$).

با توجه به یافته‌های این تحقیق و تحقیقات مشابه، پیشنهادهایی به مسؤولان قضایی، آموزش و پرورش، والدین، روانشناسان و پژوهشگران علاقه‌مند ارائه گردیده است.

واژه‌های کلیدی: ویژگیهای شخصی، بزهکار، نوجوان پسر

دوره نوجوانی یکی از مراحل بسیار حساس، بحرانی و مسأله آفرین در فرآیند رشد انسان است. تلاش برای ابراز وجود و یافتن هویتی مستقل، ناکافی بودن تجارب و محدودیت آگاهی، موجب می‌شوند تا نوجوانی که در حال دگرگونی عمیق شخصیتی است، به مشکلات شناخته و ناشناخته خویش، واکنش‌های گوناگونی نشان دهد. یکی از این واکنشها، بزهکاری است. شاید بتوان گفت که بزهکاری، راه‌حلی است که نوجوان، آن را به عنوان اعتراض علیه وضعیت موجود و آینده غیر قابل قبول و ملال‌انگیز خویش، به کار می‌برد. شدت رفتارهای بزهکارانه نوجوان، ممکن است به حدی باشد که در فعالیت‌های روزمره و مهارت‌های سازگارانه او، تداخل ایجاد کرده و نقش تخریبی عمده‌ای در عملکرد اجتماعی، تحصیلی و شغلی او داشته باشد.

این پرسش مطرح است که تداوم رفتارهای بزهکارانه نوجوانان تا چه میزان نشان دهنده ثبات و پایایی مشکلات رفتاری حادث‌تری همچون روان‌رنجوری یا روان‌پریشی است؟ از سوی دیگر، ابعاد و ویژگی‌های شخصیتی که آیزنک^۱ در تبیین شخصیت در نظر می‌گیرد، تا چه میزان با شدت، فراوانی و تداوم رفتارهای بزهکارانه نوجوانان همبستگی دارند؟ همچنین این ویژگیها، تا چه میزان در رشد، سازگاری و بهزیستی نوجوانان عادی مؤثرند؟ با درک این پیچیدگی‌هاست که در سالهای اخیر، روان‌شناسان، پژوهش‌های گسترده‌تری را در ارتباط با رفتارهای بزهکارانه نوجوانان، به منظور تشخیص مؤثر آسیب‌های روانی و تغییر و اصلاح رفتار آنان، ضروری دانسته‌اند.

تاکنون، شواهد علمی کافی در زمینه کشف انگیزه‌های گوناگون بزهکاری و ارتباط آن با ویژگی‌های شخصیتی نوجوانان فراهم نگردیده است. در این تحقیق سعی شده است که برخی از ویژگی‌های شخصیتی، آنگونه که آیزنک نام برده است و نیز مفهوم روان‌رنجوری و روان‌پریشی و برخی از موقعیت‌های خانوادگی، اجتماعی و اقتصادی پسران نوجوان بزهکار و عادی مورد بررسی و مقایسه قرار گیرند.

سه بعد شخصیت (برون‌گرایی، روان‌رنجوری و روان‌پریشی) که توسط آیزنک مطرح شد، در فرهنگ‌های گوناگون مشاهده شده است. هر چند آیزنک تأثیر عوامل محیطی بر شخصیت

را نادیده نمی‌گیرد، اما مطالعات انجام شده در کشورهای مختلف جهان از جمله در ایالات متحده آمریکا، انگلیس، سوئد، استرالیا، ژاپن، و چین از نقش تعیین کننده وراثت، در برابر عوامل محیطی، در تعیین تیپ‌های شخصیتی مورد نظر آیزنک حمایت می‌کنند (شولتز و شولتز^۱، ۱۹۹۴، ترجمه سید محمدی، ۱۳۷۵).

از سوی دیگر، پژوهشگران، مطالعات مستقلی را درباره ویژگیهای شخصیتی افراد انجام داده‌اند. از جمله ارنولد باس^۲ و رابرت پلامین^۳ ۱۹۷۰؛ رابرت مک کری^۴ و پل کوستا^۵ ۱۹۸۰، علی‌رغم تأیید نظریه آیزنک مبنی بر اینکه ویژگیهای شخصیتی افراد بیشتر تحت تأثیر وراثت است، در پژوهش‌های خود دریافتند که عوامل محیطی نیز می‌تواند در خلق و خوی افراد تغییر ایجاد کند. این پژوهشگران معتقدند که رفتارهای نابهنجار و بزهکاری نوجوانان را باید با توجه به موقعیت مورد ارزیابی قرار داد (به نقل از: شولتز و شولتز، ۱۹۹۴، ترجمه سید محمدی، ۱۳۷۵).

در پژوهشی توسط آدامز^۶ و دیگران (۱۹۹۴) نشان داده شده است که بین مهاجرت افراد و بزهکاری رابطه معنی‌داری وجود دارد. افزایش تراکم جمعیت، فرصت‌های شغلی اندک، تفاوت‌های فرهنگی، اخلاقی و رفتاری موجب بروز و گسترش جرم، بزهکاری و خشونت در میان جمعیت مهاجر می‌گردد.

تحقیقات انجام شده توسط رایینسون^۷ (۱۹۷۸)، نلسون^۸ (۱۹۷۹)، ویدم^۹ (۱۹۸۹)، گوئینگ^{۱۰} (۱۹۹۴)، نشان می‌دهند که بین مشکلات خانوادگی والدین افراد بزهکار از قبیل تعارض‌های زناشویی، بیکاری، بیماریهای مزمن و خطرناک و اعتیاد به مواد مخدر و الکل با بزهکاری رابطه معنی‌داری وجود دارد. این یافته‌ها نشان می‌دهند که والدین افراد بزهکار، رفتارهای باثباتی نداشته، خلاء عاطفی بین آنها و فرزندانشان به ایجاد و گسترش بزهکاری کمک می‌کند (به نقل

-
1. S. Schultz & D. Schultz
 2. Arnold Buss
 3. Robert Plomin
 4. Robert MC Crae
 5. Paul Costa
 6. Adams
 7. Robinson
 8. Nelson
 9. Widom
 10. Goetting

از: آدامز و دیگران، ۱۹۹۴). در یک مطالعه که توسط مایرز^۱ و بارکت (۱۹۹۵) انجام شد، نشان داده شده است که رابطه معنی‌داری بین نمرات آسیب‌شناسی روانی و رفتارهای بزهکارانه، اختلال سلوکی و اختلال شخصیت خود شیفته وجود دارد.

نوجوانان در بسیاری از ویژگیهای شخصیتی مشابه هم هستند. تغییرات متعدد جسمانی و روانی در دوره نوجوانی، موجب می‌شود آنها احساس کنند که وارد مرحله جدیدی از زندگی شده‌اند و بدین ترتیب خود را جزو بزرگسالان فرض می‌کنند و با تشکیل گروههای متعدد، بر روی هم تأثیر گذاشته، به عقاید و ارزشهای گوناگونی گرایش پیدا می‌کنند. ممکن است این تأثیرات متقابل، آنچنان منفی باشد که گرایش به رفتارهای نابهنجار از جمله بزهکاری در نوجوانان به وجود آمده و گسترش یابد (اروین^۲، ۱۹۹۸).

اهداف اصلی تحقیق را تعیین رابطه برونگرایی، روان‌رنجوری، و روان‌پریشی با بزهکاری پسران نوجوان تشکیل داده است.

اهداف فرعی پژوهش در ارتباط با زمینه‌های فردی، تحصیلی، خانوادگی، اقتصادی و اجتماعی بوده است. فرضیه‌های اصلی پژوهش به شرح زیر بوده است:

فرضیه (۱): بین میزان برونگرایی پسران نوجوان بزهکار و عادی، تفاوت وجود دارد.

فرضیه (۲): بین میزان روان‌رنجوری پسران نوجوان بزهکار و عادی، تفاوت وجود دارد.

فرضیه (۳): بین میزان روان‌پریشی پسران نوجوان بزهکار و عادی، تفاوت وجود دارد.

روش

روش این پژوهش با توجه به اهداف آن و براساس چگونگی گردآوری داده‌ها و تعیین عوامل موثر در بزهکاری پسران نوجوان، روش علی - مقایسه‌ای است؛ بدین معنی که داده‌های جمع‌آوری شده، مربوط به حوادثی هستند که قبلاً اتفاق افتاده‌اند. در این روش، محقق یک یا چند متغیر وابسته را انتخاب می‌کند و سپس از طریق بررسی اطلاعاتی که به گذشته مربوط می‌شود به جستجوی علت‌ها، همبستگی‌های موجود و معنای آن می‌پردازد (آیزاک^۳، ۱۹۹۷).

1. Myers
2. Phil Erwin
3. Stephen Isaac

جامعه آماری تحقیق را کلیه دانش‌آموزان پسر که در نیمسال دوم تحصیلی ۱۳۷۷-۷۸ در مقطع دبیرستان در شهر اصفهان به تحصیل اشتغال داشتند و پسران نوجوان بزهکار بین سنین ۱۴ تا ۱۸ سال که در نیمه اول سال ۱۳۷۸ در زندان مرکزی اصفهان بسر می‌بردند، تشکیل داده‌اند.

روش نمونه‌گیری برای گروه عادی، روش نمونه‌گیری خوشه‌ای به صورت انتخاب تصادفی بوده است؛ بدین ترتیب که از بین نواحی پنجگانه آموزش و پرورش شهر اصفهان، دو ناحیه بطور تصادفی انتخاب شد. آنگاه از این دو ناحیه، دو دبیرستان به صورت تصادفی انتخاب و سپس از هر دبیرستان یک کلاس به صورت تصادفی انتخاب شد. سپس، پرسشنامه شخصیتی آیزنک^۱ (فرم کوتاه)، پرسشنامه خودارزیابی^۲ و پرسشنامه اطلاعاتی شخصی^۳، در شرایط محیطی یکسان، در میان ۲۵ نفر از دانش‌آموزان هر یک از دو کلاس، توزیع و اجرا شد. از سوی دیگر، تعداد پسران نوجوان بزهکار زندانی در زندان مرکزی اصفهان، ۵۰ نفر بود که هر ۵۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب و پرسشنامه‌های شخصیتی آیزنک (فرم کوتاه)، خودارزیابی و اطلاعات شخصی در میان آنان توزیع و اجرا شد.

از پرسشنامه شخصیتی آیزنک (فرم کوتاه)، پرسشنامه خودارزیابی و پرسشنامه اطلاعات شخصی، جهت بررسی و مقایسه ویژگی‌های شخصیتی دو گروه بزهکار و عادی استفاده شد. فرم اصلی پرسشنامه شخصیتی آیزنک، حاوی ۶۳۰ سؤال است که به بررسی تیپ‌های شخصیتی افراد می‌پردازد. فرم کوتاه پرسشنامه شخصیتی آیزنک، اقتباسی از فرم اصلی است که توسط براهنی (۱۳۷۰)، به زبان فارسی ترجمه شده است و حاوی ۸۰ سؤال و از نوع بسته پاسخ است؛ به این ترتیب که پاسخگو می‌تواند یکی از موارد «بلی»، «خیر» یا «نمی‌دانم» را علامت بزند. این پرسشنامه شامل مقیاس‌های برونگرایی، روان‌رنجوری، روان‌پریشی و دروغ‌سنج است. اعتبار^۴ هر یک از مقیاس‌ها، از طریق ضریب آلفای کرونباخ^۵ و روایی^۶ آنها به سه روش: روایی محتوی، روایی طبقه‌بندی و روایی ملاک، توسط براهنی (۱۳۷۰)، به نقل از

1. Eysenck Personality Questionnaire
2. Self - Evaluation Questionnaire
3. Self- Information Questionnaire
4. Validity
5. Cronbach's Alpha
6. Reliability

مولوی، ۱۳۷۷) و ندر محمدی مقدم (۱۳۷۷)، در شرایط فرهنگی ایران بررسی و مورد تأیید قرار گرفته است.

پرسشنامه خودارزیابی شامل ۲۱ سؤال است که هر سؤال مربوط به یک صفت شخصیتی است. این پرسشنامه نیز سه ویژگی شخصیتی برونگرایی، روان‌رنجوری و روان‌پریشی را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. مبنای نظری پرسشنامه خودارزیابی، نظریه شخصیت آیزنک است. پرسشنامه خودارزیابی با اقتباس از پژوهش انجام شده توسط مولوی (۱۳۷۲)، تدوین شده است. پرسشنامه اطلاعات شخصی نیز محقق ساخته بوده با بهره‌مندی از نظرات متخصصان تدوین شده است. این پرسشنامه برای کسب اطلاعاتی ساخته شده است که علاوه بر عوامل شخصیتی، می‌توانند در عضویت گروهی افراد در گروه بزهکار و عادی تأثیر داشته باشند. این پرسشنامه نیز شامل سؤالاتی است که به صورت بسته پاسخ بوده که در آن اطلاعاتی در ارتباط با زمینه‌های فردی، تحصیلی، خانوادگی، اقتصادی و اجتماعی کسب می‌شود.

روش آماری به کار رفته در این تحقیق، با توجه به فرضیه‌ها و اهداف تحقیق، تحلیل تمایزات^۱ در نرم‌افزار SPSS بوده است.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش حاضر به شرح زیر می‌باشد:

۱. پسران نوجوان عادی، به طور معنی‌داری، برون‌گراتر از پسران نوجوان بزهکار بوده‌اند ($P < ۰/۰۰۱$).
۲. پسران نوجوان بزهکار، به طور معنی‌داری، روان‌رنجورتر از پسران نوجوان عادی بوده‌اند ($P < ۰/۰۰۱$).
۳. پسران نوجوان بزهکار، به طور معنی‌داری، روان‌پریش‌تر از پسران نوجوان عادی بوده‌اند ($P < ۰/۰۰۱$).
۴. میانگین ترتیب تولد گروه بزهکار، به طور معنی‌داری، بیشتر از گروه عادی بوده است ($P < ۰/۰۰۱$).

۵. میزان تحصیلات پسران نوجوان عادی، بطور معنی‌داری، بیشتر از میزان تحصیلات پسران نوجوان بزهکار بوده است ($P < ۰/۰۰۱$).
 ۶. میزان تحصیلات والدین پسران نوجوان عادی، به طور معنی‌داری، بیشتر از میزان تحصیلات والدین پسران نوجوان بزهکار بوده است ($P < ۰/۰۰۱$).
 ۷. میانگین رتبه شغلی پدران گروه عادی، به طور معنی‌داری، بیشتر از گروه بزهکار بوده است ($P < ۰/۰۰۱$).
 ۸. میانگین تعداد اتاقهای منازل پسران نوجوان عادی، به طور معنی‌داری، بیشتر از پسران نوجوان بزهکار بوده است ($P < ۰/۰۰۱$).
 ۹. میانگین تعداد اعضای خانواده گروه بزهکار، به طور معنی‌داری، بیشتر از گروه عادی بوده است ($P < ۰/۰۰۱$).
- میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش حاضر در جدول (۱) نشان داده شده است:

جدول (۱): میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش حاضر

متغیرهای مستقل	میانگین گروه عادی	میانگین گروه بزهکار	انحراف استاندارد گروه عادی	انحراف استاندارد گروه بزهکار
ترتیب تولد	۲/۱	۲/۷	۱/۱۶	۱/۴
تحصیلات نوجوان	۱۰/۸	۷/۹	۰/۶۹	۲/۱۴
تحصیلات پدر	۱۳/۴۴	۶/۵۸	۴/۳۸	۴/۹۷
تحصیلات مادر	۱۲/۵۶	۵/۵۸	۳/۴۴	۴/۸۹
شغل پدر	۲/۵۶	۱/۵۴	۰/۹۲	۰/۹۷
دروغ سنج	۲/۸۷	۲/۹۹	۱/۳۴	۱/۴۰
تعداد اتاقهای منزل	۴/۰۴	۳/۴۴	۰/۹۰	۱/۶۸
تعداد اعضای خانواده	۵/۲۲	۶/۴۲	۱/۱۳	۲/۱۰
برونگرایی	۱۸/۴۲	۱۵/۱۵	۳/۱۸	۳/۹۳
روان‌رنجوری	۱۵/۰۷	۱۹/۳۲	۴/۵۹	۳/۸۰
روان‌پریشی	۷/۱۴	۱۱/۱۵	۲/۳۹	۲/۹۴

نتایج تحلیل تمایزات بین دو گروه عادی و بزهکار در جدول (۲) ارائه شده است:

جدول (۲): تحلیل تمایزات بین دو گروه عادی و بزهکار

متغیرهای مستقل	لامبدای ویلکز	ضریب F	معنی‌دار بودن P
ترتیب تولد	۰/۹۵۸	۴/۲۷	۰/۰۴۱۴
تحصیلات نوجوان	۰/۵۱۳	۸۲/۲	۰/۰۰۰
تحصیلات پدر	۰/۶۴۷	۵۳/۴	۰/۰۰۰
تحصیلات مادر	۰/۵۹۰	۶۷/۸	۰/۰۰۰
شغل پدر	۰/۷۷۳	۲۸/۷	۰/۰۰۰
دروغ سنج	۰/۹۹۸	۰/۱۹	۰/۰۶۶۳
تعداد اتاقهای منزل	۰/۹۵۲	۴/۸۹	۰/۰۲۹۳
تعداد اعضای خانواده	۰/۸۸۵	۱۲/۶۵	۰/۰۰۰۶
برونگرایی	۰/۸۲۴	۲۰/۸	۰/۰۰۰
روان‌رنجوری	۰/۷۹۳	۲۵/۴	۰/۰۰۰
روان‌پریشی	۰/۶۳۶	۵۵/۹	۰/۰۰۰

بحث و نتیجه‌گیری

بحث و نتیجه‌گیری حاصل از پژوهش حاضر براساس فرضیه‌ها به این شرح ارائه می‌گردد.

فرضیه (۱): نتیجه به دست آمده در این قسمت از پژوهش مبنی بر اینکه پسران نوجوان عادی، به طور معنی‌داری، برون‌گراتر از پسران نوجوان بزهکار بوده‌اند، بسیاری از نتایج پژوهش‌های قبلی را تأیید نمی‌کند. از جمله با پژوهش‌های انجام شده توسط شلدون^۱ و گلوئک^۲ (به نقل از: آیزنک، ۱۹۷۷، ترجمه شریفی و نجفی زند، ۱۳۷۵)، آیزنک (۱۹۹۰)، به نقل از شولتز و شولتز، ۱۹۹۴، ترجمه سید محمدی، ۱۳۷۵)، و زیاد پور اصل (۱۳۷۷) همخوانی ندارد. چنین به نظر می‌رسد که مقیاس برون‌گرایی پرسشنامه شخصیتی آیزنک، که شامل ماده‌های زیادی در مورد اجتماعی بودن است، در ارتباط با پسران نوجوان بزهکار در زندان مرکزی اصفهان، کاربرد کمتری داشته است زیرا این قبیل افراد رفتارهای خود را به صورت کنترل شده بروز می‌دهند، به این دلیل که از اقامت در زندان احتمالاً راضی نبوده و اغلب به افسردگی دچار شده‌اند. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت، با توجه به شرایطی که در

1. W.H. Sheldon

2. Glueck

زندادان وجود دارد، برونگرایی گروه بزهکار مورد پژوهش، بسیار کمتر از آنچه که هست ارزیابی شده است. از این رو، ضروری است در پژوهشهای آتی از حجم نمونه‌هایی بزرگتر، ترجیحاً از هر دو جنسیت (پسران و دختران نوجوان) و در سراسر کشور، و ابزارهای پژوهشی دیگر استفاده به عمل آید. چنانچه نشان داده شود نوجوانان بزهکار، در واقع، درونگرتر یا برونگرتر از نوجوانان عادی هستند برنامه‌ریزی‌ها و اقدامات تربیتی و آموزشی به منظور پیشگیری از بروز رفتارهای بزهکارانه می‌تواند توسط والدین، مربیان و مسئولان مربوط صورت پذیرد.

فرضیه (۲): نتیجه به دست آمده در این قسمت از پژوهش، مبنی بر اینکه، پسران نوجوان بزهکار به طور معنی‌داری، روان‌رنجورتر از پسران نوجوان عادی بوده‌اند، بسیاری از نتایج پژوهشهای قبلی را تأیید می‌کند. از جمله با نتایج پژوهشهای انجام شده توسط گلونک (۱۹۷۰)، به نقل از: نلسون و ایزرانل، ۱۹۸۴، ترجمه منشی طوسی، (۱۳۷۱)، آلزوپ^۱ (۱۹۷۷)، به نقل از آیزنک، ۱۹۷۷، ترجمه شریفی و نجفی زند، (۱۳۷۵)، کوای^۲ (۱۹۷۹)، به نقل از: نلسون و ایزرانل، ۱۹۸۴، ترجمه منشی طوسی، (۱۳۷۱). مک کری و پل کوستا (۱۹۸۰)، به نقل از شولتز و شولتز، ۱۹۹۴، ترجمه سید محمدی، (۱۳۷۵) مایرز و بارکت (۱۹۹۵)، مشهدی فراهانی (۱۳۷۰)، احمدی (۱۳۶۸)، بردبار (۱۳۷۵) و خوش روز حسین‌آبادی (۱۳۷۷)، همخوانی دارد.

نشانه‌های روان‌رنجوری، رفتار فرد را تحت تأثیر قرار می‌دهند و سازگاری او را با محیط مشکل می‌سازند. اضطراب، وسواس، هیستری، افسردگی، اعتماد به نفس پایین و بی‌ثباتی هیجانی از علائم روان‌رنجوری محسوب می‌شوند، که طبق نظریه روانکاوی، این علائم بر اثر عدم تعادل بین سه بخش اصلی شخصیت (نهاد، خود، فراخود)، بوجود می‌آیند. نکته‌ای که باید مورد توجه قرار گیرد این است که تمام افراد مبتلا به علائم روان‌رنجوری، مسلماً بزهکار نیستند، اما ممکن است در بین بزهکاران، افرادی یافت شوند که بر اثر ابتلا به نشانه‌های روان‌رنجوری، نتوانسته‌اند با محیط سازگاری پیدا کنند و بنابراین عملاً در مجرای بزهکاری افتاده‌اند. اما در این زمینه نباید راه اغراق را پیمود و تا زمانی که آثار متعدد در نوجوانان مشاهده نشود، نباید بدون تأمل آنها را به بزهکاری متهم کرد. در عین حال باید هشیار بود که

1. Allsopp

2. Quay H.C.

نشانه‌های روان‌رنجوری می‌توانند رفتار نوجوانان را به سوی بزهکاری سوق دهند. بنابر این تشخیص بموقع نشانه‌های روان‌رنجوری توسط روانشناسان، مشاوران، مربیان و دیگر متخصصان مربوط می‌تواند در پیشگیری از شکل‌گیری زمینه‌ها و رفتارهای بزهکارانه مؤثر باشد. فرضیه (۳): نتیجه به دست آمده در این قسمت از پژوهش، مبنی بر اینکه پسران نوجوان بزهکار روان‌پریش‌تر از پسران نوجوان عادی بوده‌اند، بسیاری از نتایج پژوهش‌های قبلی را تأیید می‌کند. از جمله، با نتایج پژوهش‌های انجام شده توسط احمدی (۱۳۶۱)، احدی (۱۳۶۴) مشهدی فراهانی (۱۳۷۰)، بردبار (۱۳۷۵)، خوش روز حسین‌آبادی (۱۳۷۷)، گلونک (۱۹۷۰) کور^۱ ۱۹۷۹، آندری ۱۹۷۷، استوفر^۲ ۱۹۷۹، مایترا^۳ ۱۹۸۵، اگنو^۴ ۱۹۸۹، به نقل از آیزنک ۱۹۷۷، ترجمه شریفی و نجفی زند، ۱۳۸۵) همخوانی دارد.

اختلالات روان‌پریشی که اساساً با اضطراب افراطی و پاسخدهی هیجانی شدید همراه است و به میزان زیادی، توانایی‌های شناختی فرد را دچار اختلال می‌کند، با روان‌رنجوری تفاوت‌های اساسی دارد. در نظریه آیزنک، روان‌پریشی، به سطح هیجانی شدید در شخصیت اطلاق می‌شود. آیزنک معتقد است که نوجوانان دارای شخصیت تحریک‌پذیر، بی‌ثبات غیرعادی، ستیزه‌جو و ضد اجتماعی، در مقیاس روان‌پریشی، نمره بالاتری نسبت به نوجوانان عادی کسب می‌کنند و در نتیجه گرایش نوجوانان ستیزه‌جو و ضد اجتماعی به بزهکاری بسیار بیشتر از نوجوانان عادی است (آیزنک، ۱۹۷۷، ترجمه شریفی و نجفی زند، ۱۳۷۵). در این مورد نیز، تشخیص زود هنگام نشانه‌های روان‌پریشی و، در صورت بروز، درمان اختلالات روان‌پریشی می‌تواند مؤثر واقع گردد. از این رو، همکاری متخصصان روانشناسی، مشاوره روانپزشکی، مددکاری اجتماعی، همچنین مربیان، والدین و مسئولان سازمانهای مربوط ضرورت دارد. همچنین، یافته‌های جانبی پژوهش نشان می‌دهد که بین میانگین ترتیب تولد تحصیلات، تعداد اتاقهای منزل، تعداد اعضای خانواده، تحصیلات والدین در دو گروه عادی و بزهکار تفاوت معنی‌داری وجود دارد. بدین معنی که میانگین ترتیب تولد و تعداد اعضای خانواده در گروه بزهکار به طور معنی‌داری بیشتر از گروه عادی بوده است (به ترتیب

$P < 0.04$ و $P < 0.0006$ ؛ در حالی که میانگین میزان تحصیلات پسران نوجوان، میزان تحصیلات والدین، و تعداد اتاقهای منزل در گروه عادی به طور معنی داری بیشتر از گروه بزهکار بوده است (به ترتیب، $P < 0.001$ ، $P < 0.001$ ، $P < 0.001$ ، $P < 0.03$ و $P < 0.01$).

نتایج بدست آمده مربوط به یافته‌های فرعی این پژوهش با بسیاری از نتایج پژوهشهای انجام شده توسط راینسون (۱۹۷۸ به نقل از آدامز و دیگران، ۱۹۹۴)، کوای (۱۹۷۹) به نقل از نلسون و ایزرائیل، ترجمه منشی ضوسی، ۱۳۷۱)، ویدم (۱۹۸۹) به نقل از آدامز و دیگران، (۱۹۹۴)، پاگنسی و دیگران (۱۹۹۸)، نوابی‌نژاد (۱۳۶۱)، احدی (۱۳۶۴)، و بردبار (۱۳۷۵) همخوانی دارد. در این موارد نیز به انجام پژوهشهایی که عوامل مزبور را به عنوان فرضیه‌های اصلی مطرح سازند نیاز است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

۱. آیزاک، استفان. (۱۳۷۶). راهنمای تحقیق و ارزشیابی در روان‌شناسی و علوم تربیتی (ترجمه علی دلاور). تهران: ارسباران، (تاریخ انتشار اثر به زبان اصلی ۱۹۹۷).
۲. آیزنک، هانس. جی. (۱۳۷۵). جرم و شخصیت (ترجمه حسن پاشا شریفی و جعفر نجفی زند). تهران: سخن. (تاریخ انتشار اثر به زبان اصلی ۱۹۷۷).
۳. احدی، حسن. (۱۳۶۴). بررسی علل اختلالات رفتاری نوجوانان با تأکید بر دزدی و انحرافات جنسی. تهران: کانون اصلاح و تربیت.
۴. احمدی، احمد. (۱۳۶۸). روان‌شناسی نوجوانان. اصفهان: مشعل.
۵. بردبار، غلامرضا. (۱۳۷۵). بررسی ویژگیهای شخصیتی و جمعیت‌شناسی مجرمین زندان مرکزی اصفهان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان.
۶. خوش روز حسین‌آبادی، عبدالمجید. (۱۳۷۷). بررسی و مقایسه ویژگیهای شخصیتی نوجوانان بزهکار پسر با نوجوانان عادی پسر شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی.
۷. راس، آلن ا. (۱۳۷۵). روانشناسی شخصیت (ترجمه سیاوش جمالفر). تهران: روان. (تاریخ انتشار اثر به زبان اصلی ۱۹۹۶).
۸. زیاد پوراصل، زهرا. (۱۳۷۷). بررسی میزان درونگرایی - برونگرایی بین نوجوانان بزهکار و عادی در شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی روانشناسی بالینی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن.
۹. شولتز، دو آن پی؛ و شولتز، سیدنی ال. (۱۳۷۵). نظریه‌های شخصیت (ترجمه یحیی سید محمدی). رودهن: دانشگاه آزاد اسلامی. (تاریخ انتشار اثر به زبان اصلی ۱۹۹۴).
۱۰. مهدی‌فراهانی، زهرا. (۱۳۷۰). تأثیر اختلالات روانی در بزهکاری نوجوانان دختر و پسر در شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، دانشگاه آزاد اسلامی رودهن.
۱۱. مولوی، حسین. (۱۳۷۰). مجموعه آزمون‌های روانشناختی. (جزوه). اصفهان: چاپ نشده.

۱۲. مولوی، حسین. (تابستان ۱۳۷۲). بررسی اعتبار پرسشنامه شخصیتی آیزنک در زمینه خودآگاهی و پذیرش خویشتن. پژوهش‌های روانشناختی، دوره ۲، شماره ۱ و ۲، صفحات ۱۰-۳.
۱۳. مولوی، حسین. (بهار ۱۳۷۷). بررسی اعتبار پرسشنامه ارزشیابی خود در رابطه با گرایش به روان‌پریشی در پرسشنامه شخصیتی آیزنک. فصلنامه اندیشه و رفتار. سال سوم، شماره ۴، صفحات ۸۲-۷۶.
۱۴. مولوی، حسین. (۱۳۷۹). راهنمای عملی SPSS در علوم رفتاری. اصفهان: انتشارات مهر قائم.
۱۵. ندر محمدی مقدم، مهریار. (۱۳۷۷). هنجاریابی و بررسی اعتبار و روایی پرسشنامه شخصیتی آیزنک و اهمیت آن در تمایز و پیش‌بینی عضویت گروهی دانش‌آموزان ۱۸-۱۴ ساله عادی و مشکل‌دار شهرستان اردبیل. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه اصفهان.
۱۶. نلسون، ریتاویکس، و ایزرائل، الن سی. (۱۳۷۱). اختلالات رفتاری کودکان. (ترجمه م. تقی منشی طوسی). مشهد: آستان قدس رضوی (تاریخ انتشار اثر به زبان اصلی ۱۹۸۴).
۱۷. نوابی‌نژاد، شکوه. (۱۳۶۱). بررسی علل و عوامل موثر در بزهکاری نوجوانان ایرانی. کانونهای اصلاح و تربیت تهران و مشهد.
18. Adams, Gerald R., Gullotta, Thomas P., and Adams, Carol Markstorm. (1994). **Adolescent Life experiences**. California: Brooks / Cole Publishing Company.
19. Erwin. P. (1998). **Friendship in childhood and Adolescence**. London and New York: Clays Ltd and Routledge.
20. Myers, W.C., and Burket, R.C. (1995). Adolescent psychopathy in relation to delinquent behaviors, conduct disorder, and prsonality disorders. **Journal of Forensic Science**, 40, 435-9.
21. Paganj, L., Tremblay, R.E., Vitaro, F., Kerr, M., and McDuff, P. (1998), The impact of family transition on the development of delinquency in adolescent boys. A 9-year longitudinal study. **Journal of Child Psychology and Psychiatry**, 39. 4, 489-499.